

INSTITUT
D'ESTUDIS
TERRITORIALS
GENERALITAT DE CATALUNYA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

Document de Treball / Working Paper # 28

**El Procés de Segregació Social als Municipis
de la Regió Metropolitana de Barcelona:
la Gent Gran**

Joan López Redondo

Febrer 2007

El procés de segregació social als municipis de la regió metropolitana de Barcelona: la gent gran

Joan López Redondo

Institut d'Estudis Territorials

Introducció

La regió metropolitana de Barcelona es veu afectada en l'actualitat per múltiples elements que incideixen sobre l'estructura demogràfica de la seva població i la manera com aquesta es localitza sobre el territori.

Així, a l'increment de l'esperança de vida, que ha passat desl 74,3 anys l'any 1975 als 80,8 el 2004, cal afegir el descens de la natalitat a partir de la dècada dels vuitanta i el seu posterior manteniment en nivell extraordinàriament baixos al llarg de dues dècades. Com a resultat, la població metropolitana ha experimentat un clar procés d'envelliment, en què la població de 65 i més anys ha passat de representar el 10,2% de la població l'any 1975 al 16,6% el 2004.

Al costat d'aquests processos, que afecten a l'estructura del conjunt de la població, altres dinàmiques de característiques eminentment territorials provoquen, des de fa també més de dues dècades, la redistribució d'aquesta població sobre el territori de la regió metropolitana. Aquests moviments redistributius mostren, però, pautes diverses tant pel que a les seves destinacions com a les característiques sociodemogràfiques dels agents que els protagonitzen.

La combinació d'aquests dos processos, envelliment de la població per una banda i localització selectiva per una altra, pot portar aparellat el risc d'aparició de fenòmens de concentració de gent gran en determinats indrets de la regió metropolitana de Barcelona o de l'interior de les seves ciutats.

La identificació i estudi d'aquests possibles processos de segregació territorial esdevé, doncs, un element d'importància fonamental per tal de conèixer els àmbits susceptibles d'esdevenir nuclis de concentració de determinats col·lectius i, a partir d'aquí, per adoptar les mesures preventives i correctores necessàries.

Metodologia

- Sobre els àmbits territorials de referència

Al conjunt de la regió metropolitana de Barcelona, més enllà dels municipis, els àmbits territorials més petits amb informació estadística disponible són els formats per les seccions censals. L'anàlisi d'aquests àmbits permet identificar les particularitats que es produeixen a l'interior de les àrees urbanes més densament poblades, particularitats que sovint queden obviades en prendre normalment el terme municipal com a àmbit de referència.

L'any 2001, el territori de la regió metropolitana de Barcelona estava format per 3.474 seccions censals. Val a dir, però, que la major part d'aquestes seccions corresponen a uns pocs municipis de gran volum de població (Barcelona 1.491 seccions, l'Hospitalet de Llobregat 226, Badalona 157, Sabadell 145, Terrassa, 127, etc.), mentre que en molts altres casos el terme municipal forma una única secció censal. No existeixen seccions censals plurimunicipals.

Cal apuntar que aquesta unitat d'anàlisi comporta una elevada dificultat per a l'elaboració de sèries temporals, ja que, en ser delimitada originalment amb l'objectiu d'englobar un nombre aproximadament semblant d'habitants, els seus límits es veuen periòdicament modificats, degut als continus canvis de residència que es produeixen. Així, l'any 2005 el nombre de seccions censals havia passat a ser de 3.483, degut a la creació de noves seccions en alguns municipis, però també a la supressió en d'altres.

Per aquest motiu, la comparació interanual a nivell inframunicipal no s'ha realitzat en cap cas prenent com a referència cada secció sinó la manera en què el conjunt de seccions de cada municipi es reparteixen la proporció de residents de 65 o més anys.

- Sobre les dades i fonts disponibles

Les dades utilitzades corresponen al Cens de Població de l'any 2001 i al Padró municipal (Padró continu) de l'any 2005, obtingudes a partir del servei que l'Institut Nacional de Estadística (INE) ofereix a la seva pàgina web (www.ine.es). La diferència en les fonts utilitzades prové de la impossibilitat de disposar, per aquesta via, de dades padronals de caràcter inframunicipal per a anys anteriors a 2004.

- Sobre el tractament estadístic

L'anàlisi realitzada mira de conèixer les diferències tant entre els municipis de la regió metropolitana com entre les seccions censals de cadascun d'aquests municipis pel que fa a la seva proporció de població de 65 o més anys. És a dir, es tracta de conèixer fins a quin punt la gent gran es distribueix d'una manera aproximadament homogènia sobre el territori o, per contra, tendeix a concentrar-se en determinats indrets. I, en aquest cas, si ho fa a nivell regional (en determinats municipis) o a nivell local (en determinades seccions). La comparació entre el nivell de concentració del primer any (2001) i la del segon (2005) serà la que permetrà determinar la tendència o no a la concentració.

Per tal d'establir comparacions entre els dos anys de referència, s'ha preferit utilitzar el coeficient de variació per sobre de la desviació típica, ja que, en canviar la mitjana d'un any a l'altre, el valor de la desviació típica perd capacitat explicativa, i cal ponderar-lo en termes de proporció de la mitjana.

Així, el coeficient de variació (c.v.) del conjunt de la regió metropolitana i de cada municipi s'ha calculat tot aplicant les següents fórmules, on la part superior del quocient equivaldria a un càlcul de la desviació típica en què la mitjana dels municipis ha estat substituïda pel valor total de la regió:

$$c.v_{rmb} = \frac{\sqrt{\sum \frac{(x_m - x_{rmb})^2}{n_m}}}{x_{rmb}}$$

On: x = proporció de residents de 65 o més anys sobre el total de residents (expressada en tant per u)

m = municipi

rmb = regió metropolitana de Barcelona

n = nombre municipis

i en què la mitjana de les seccions d'un municipi ha estat substituïda pel valor total del municipi:

$$c.v_m = \frac{\sqrt{\sum \frac{(x_s - x_m)^2}{n_s}}}{x_m}$$

On: x = proporció de residents de 65 o més anys sobre el total de residents (expressada en tant per u)

s = secció censal

m = municipi

n = nombre de seccions censals de cada municipi

Resultats a nivell regional

La població de 65 o més anys resident a la regió metropolitana de Barcelona era de 733.551 persones l'any 2001, el que representava un 16,8% del total. Quatre anys més tard, aquesta població havia augmentat fins als 768.994 individus, però degut al més fort creixement de la població total, el seu pes es va reduir fins al 16,1%.

És a dir, la tendència a l'envelliment de la població observada al llarg de les dècades dels vuitanta i noranta comença a invertir-se al llarg dels darrers anys, degut fonamentalment a un lleuger repunt de la natalitat i, sobretot, a l'arribada d'importants contingents migratoris, l'estructura d'edats dels quals dista molt de mostrar un grup de 65 o més anys similar al de la població autòctona.

Malgrat aquest canvi de tendència, però, l'eventualitat de l'actual fenomen migratori (com a mínim, amb les dimensions amb què s'ha donat al llarg d'aquests quatre anys) impedeix parlar d'un procés de rejuveniment de la població.

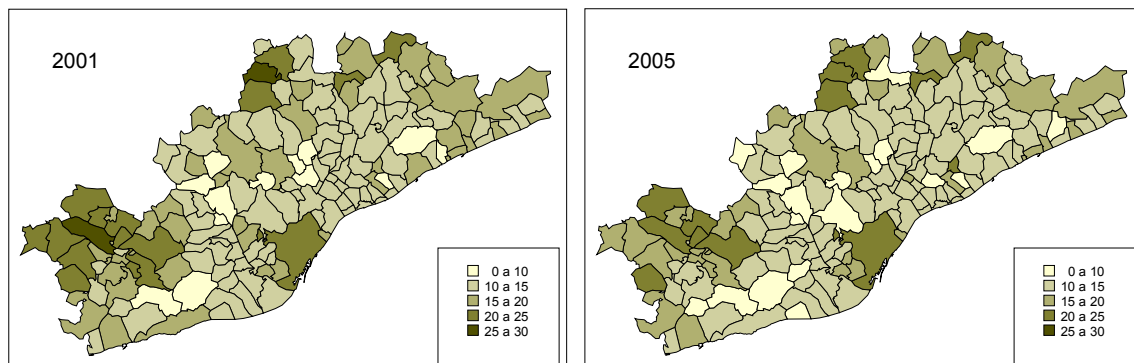
L'any 2001 els municipis amb un més elevat grau d'envelliment corresponien a dues tipologies bàsiques: d'una banda, alguns eminentment rurals, pertanyents sobretot a l'Alt Penedès o a les parts més altes del Vallès (Granera, Castellterçol, Sant Llorenç Savall, Figaró-Montmany, Montseny), on a la poca capacitat del teixit econòmic local d'absorbir la mà d'obra resident cal afegir una accessibilitat relativament baixa als principals centres d'activitat, la qual cosa desincentiva la residència per a bona part de la població activa (d'edats compreses entre els 16 i els 65 anys), i amb això tendeix a incrementar el pes de la gent gran; d'altra banda, bona part de les principals ciutats metropolitanas, i molt especialment Barcelona, les quals han esdevingut les principals emissores de població en el procés de relocalització iniciat a principis dels anys vuitanta, procés protagonitzat en la majoria de casos per població adulta-jove amb fills petits o a punt de tenir-los. Així, són precisament alguns dels municipis que han rebut en bona mesura part d'aquestes migracions internes els que presenten unes menors proporció de població gran (Begues, Olivella, Cabriels, Dosrius, Santa Perpètua de Mogoda, Polinyà, Palau-Solità i Plegamans, Sant Quirze del Vallès, Viladecavalls, Abrera o Castellbisbal).

Quatre anys més tard (2005) el nombre de municipis amb un elevat percentatge de gent gran disminueix clarament, mentre que aquells on aquesta població representa una proporció petita augmenten notablement i abasten àrees cada vegada més extenses del territori, si bé deixant a les dues categories de municipis abans descrites els percentatges més elevats.

Amb tot, **la població de 65 o més anys resident a la regió metropolitana de Barcelona es reparteix més de manera més equilibrada entre els seus municipis l'any 2005 que no pas el 2001**, com ho mostra el fet de que el coeficient de variació per al conjunt de la regió hagi passat de 0,268 a 0,247.

Aquesta disminució dels desequilibris entre municipis és especialment positiva, ja que, tot i deixar notar els seus efectes l'any 2005, a la regió metropolitana de Barcelona encara conviuen municipis amb proporcions de gent gran tres vegades superiors a la d'altres, i on tretze municipis mostren valors superiors al 20%, mentre que dinou tenen valors inferiors al 10%.

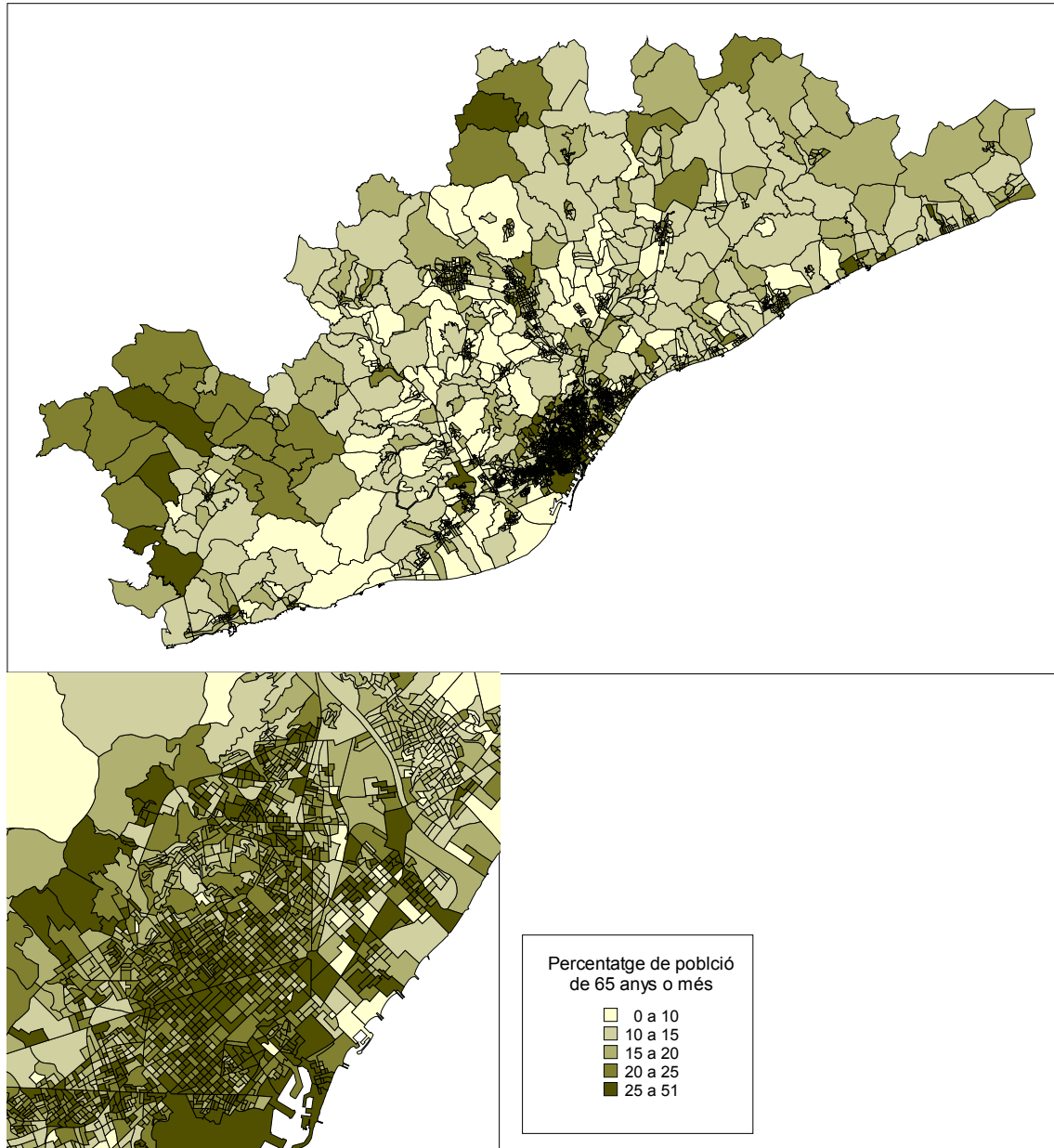
Percentatge de població de 65 o més anys 2001 i 2005

Resultats a nivell inframunicipal

La distribució de la població de 65 o més anys resident a la regió metropolitana de Barcelona sobre les diverses seccions censals era força més homogènia que la mostrada per altres col·lectius, com ara la població immigrada d'origen extraeuropeu¹. Tot i així, a 73 de les 3.474 seccions censals existents més d'una tercera part de la població era gent gran, mentre que a 62 aquesta proporció no arribava al 5%.

Percentatge de població de 65 o més anys, 2001. Seccions censals de l'rbm

Existien, doncs, desequilibris en el nivell d'envelliment d'algunes seccions, que tendien a concentrar-se en els esmentats municipis rurals, la majoria dels quals són unicensals i tornen a

¹ L'edat i la nacionalitat, a més del sexe, són les dues úniques variables sociodemogràfiques recollides al Padró continu i, per tant, les úniques que permeten la comparació en aquesta anàlisi.

aparèixer, doncs, com a destacats, i també en el centre d'algunes ciutats, com ara Barcelona (dreta de l'Eixample, Gràcia, Raval, Barceloneta, Poble Sec), Sabadell, Terrassa o Mataró.

A partir d'aquí, **l'evolució entre 2001 i 2005 mostra una tendència a un repartiment més equilibrat de la gent gran a l'interior dels municipis metropolitans.** És a dir, les diferents seccions censals presenten una proporció de gent gran molt més similar a la del conjunt del municipi a què pertanyen.

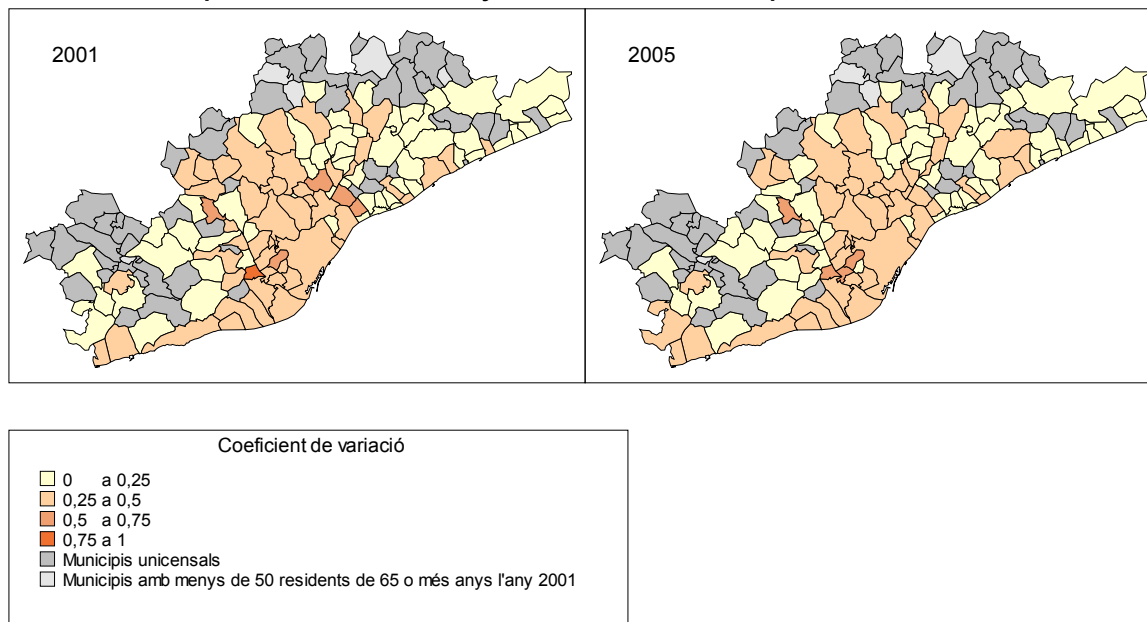
Independentment de la reducció del pes relatiu de la gent gran sobre el conjunt de la població, el nombre de seccions incloses en els dos intervals destacats anteriorment disminueix (les que tenen una proporció superior al 33,3% són ara 58, mentre que les que no arriben al 5% baixen fins a 46). Però, el que és més significatiu, la major part de municipis metropolitans (74 dels 109 pluricensals i més de 50 residents de 65 o més anys) veuen reduir el seu coeficient de variació.

Si bé només una d'aquestes reduccions pot considerar-se notablement alta (Viladecavalls rebaixa en gairebé tres dècimes el seu coeficient de variació), cal tenir en compte que cap municipi mostra increments especialment alts de la seva concentració.

Cal destacar igualment, que llevat del cas de Badalona i Santa Coloma de Gramenet, cap altre gran ciutat metropolitana tendeix a incrementar la concentració de la seva gent gran. Al contrari, els municipis que tendeixen a incrementar aquesta concentració són majoritàriament aquells que han rebut importants volums de migració interna i que, per tal d'acollir-la, han desenvolupat sectors d'habitatge que han concentrat a població d'edats adulta i jove.

En qualsevol cas, cal tenir present la sincronia entre el procés de desconcentració relativa de la gent gran i d'arribada d'immigració, ja que podria ser que aquesta immigració tendís a localitzar-se en els indrets de major concentració de gent gran. D'aquesta manera, la seva estructura d'edats provocaria certament un rejuveniment de la població que hi resideix, però significaria la localització en un mateix indret de dos col·lectius amb especials necessitats assistencials, tot i que de característiques diferents².

Concentració de població de 65 o més anys a l'interior dels municipis de l'rbm, 2001-2005

² L'anàlisi de la correlació entre el percentatge de població no europea i gent gran l'any 2005 no confirma en absolut aquesta hipòtesi. Aquest resultat, però, no desmenteix l'afirmació realitzada, ja que el l'estructura d'edats de 2005 incorpora ja a la població immigrada (i més jove). Per aquest motiu, seria necessari correlacionar el percentatge d'immigració de 2005 amb el de població de 65 o més anys de 2001. Les diferències entre els àmbits de referència entre ambdós anys apuntades al principi d'aquest document impedeixen, però aquesta comparació i demanen d'anàlisis més detallades que escapen a l'abast d'aquest document.

Evolució del coeficient de variació de la població de 65 o més anys de les seccions censals de cada municipi, 2001-2005

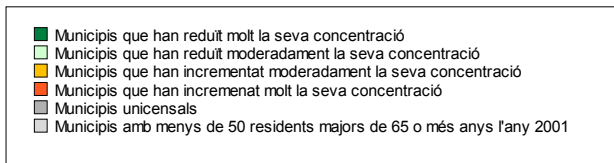
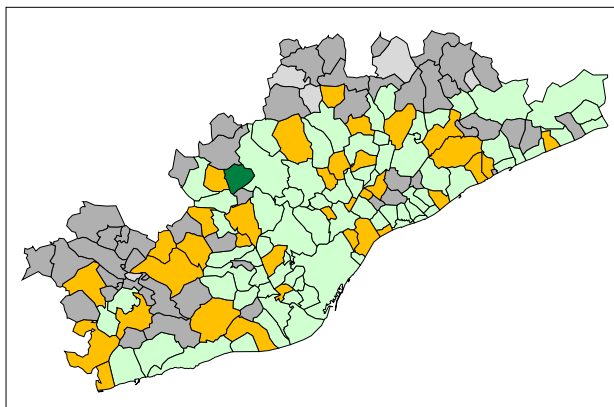
Municipi	2001	2005	diferència
Viladecavalls	0,4820	0,2038	-0,2782
Tiana	0,5221	0,3281	-0,1940
Sant Fost de Campsentelles	0,5658	0,4472	-0,1186
Torrelles de Llobregat	0,3104	0,1963	-0,1141
Teià	0,2320	0,1444	-0,0876
Santa Maria de Palautordera	0,1800	0,0970	-0,0830
Martorell	0,6016	0,5232	-0,0785
Santa Margarida i els Monjos	0,2082	0,1298	-0,0784
Pallejà	0,3126	0,2386	-0,0741
Granollers	0,4762	0,4033	-0,0729
Masnou, el	0,2241	0,1555	-0,0686
Matadepera	0,1690	0,1041	-0,0649
Vilassar de Mar	0,3199	0,2577	-0,0622
Hospitalet de Llobregat, l'	0,3111	0,2547	-0,0564
Vilafranca del Penedès	0,3558	0,3013	-0,0545
Canovelles	0,2377	0,1834	-0,0542
Vilanova i la Geltrú	0,3697	0,3172	-0,0525
Mollet del Vallès	0,4479	0,3984	-0,0495
Cabrils	0,1477	0,0995	-0,0482
Canet de Mar	0,2571	0,2093	-0,0478
Premià de Dalt	0,2369	0,1896	-0,0473
Malgrat de Mar	0,1723	0,1267	-0,0456
Sant Just Desverm	0,5610	0,5160	-0,0450
Arenys de Munt	0,1712	0,1269	-0,0444
Garriga, la	0,2333	0,1900	-0,0433
Roca del Vallès, la	0,1702	0,1280	-0,0422
Esplugues de Llobregat	0,2564	0,2165	-0,0399
Santa Coloma de Cervelló	0,7655	0,7260	-0,0395
Rubi	0,4125	0,3748	-0,0377
Montcada i Reixac	0,3652	0,3278	-0,0374
Papiol, el	0,0947	0,0573	-0,0374
Vallirana	0,1312	0,0960	-0,0352
Parets del Vallès	0,1967	0,1617	-0,0350
Arenys de Mar	0,2480	0,2143	-0,0337
Corbera de Llobregat	0,1927	0,1592	-0,0335
Montmeló	0,3520	0,3193	-0,0327
Lliçà d'Amunt	0,2069	0,1745	-0,0323
Barberà del Vallès	0,3074	0,2775	-0,0299
Abrebra	0,2676	0,2384	-0,0292
Mataró	0,3908	0,3617	-0,0291
Sant Adrià de Besòs	0,3559	0,3277	-0,0282
Sant Feliu de Llobregat	0,4816	0,4544	-0,0272
Cerdanyola del Vallès	0,3309	0,3047	-0,0262
Caldes de Montbui	0,3298	0,3045	-0,0253
Vilassar de Dalt	0,3296	0,3055	-0,0241
Silgès	0,3945	0,3713	-0,0232
Premià de Mar	0,2450	0,2230	-0,0220
Santa Perpètua de Mogoda	0,5193	0,4973	-0,0220
Prat de Llobregat, el	0,4395	0,4176	-0,0219
Terrassa	0,3542	0,3328	-0,0215
Sant Boi de Llobregat	0,4178	0,3965	-0,0213
Sant Cugat del Vallès	0,4422	0,4211	-0,0210
Sentmenat	0,1601	0,1408	-0,0193
Sant Pere de Ribes	0,2468	0,2262	-0,0186
Sant Antoni de Vilamajor	0,2288	0,2111	-0,0177
Badia del Vallès	0,2411	0,2237	-0,0174
Esparreguera	0,3444	0,3270	-0,0173
Alella	0,2052	0,1879	-0,0173
Ametlla del Vallès, l'	0,3319	0,3151	-0,0168
Sabadell	0,3514	0,3347	-0,0167
Barcelona	0,2968	0,2813	-0,0155
Cervelló	0,3137	0,2990	-0,0147
Sant Vicenç dels Horts	0,1888	0,1765	-0,0123
Castelldefels	0,3121	0,3002	-0,0120
Cornellà de Llobregat	0,2936	0,2832	-0,0104
Argentona	0,1905	0,1808	-0,0097
Sant Pol de Mar	0,1257	0,1160	-0,0097
Palafolls	0,0719	0,0624	-0,0095
Tordera	0,1230	0,1140	-0,0090
Viladecans	0,4647	0,4573	-0,0074
Sant Celoni	0,1632	0,1567	-0,0065
Cardedeu	0,1980	0,1915	-0,0065
Pineda de Mar	0,2196	0,2145	-0,0051
Sant Quirze del Vallès	0,4429	0,4390	-0,0038
Santa Coloma de Gramenet	0,2137	0,2137	0,0000
Badalona	0,3877	0,3895	0,0019
Cabrera de Mar	0,0917	0,0961	0,0043
Olesa de Montserrat	0,2698	0,2749	0,0051
Sant Feliu de Codines	0,0982	0,1036	0,0054
Sant Andreu de la Barca	0,3636	0,3708	0,0071
Sant Andreu de Llavaneres	0,2779	0,2861	0,0081
Sant Sadurní d'Anoia	0,2354	0,2485	0,0131
Ripollat	0,3071	0,3239	0,0169
Martorelles	0,1990	0,2162	0,0172
Llinars del Vallès	0,1243	0,1418	0,0175
Montgat	0,1813	0,2001	0,0188
Castellar del Vallès	0,4154	0,4354	0,0199
Sant Joan Despí	0,4825	0,5058	0,0233
Gavà	0,3783	0,4025	0,0242
Calella	0,1983	0,2247	0,0264
Olièndola	0,0282	0,0551	0,0269
Cubelles	0,3483	0,3773	0,0291
Molins de Rei	0,3233	0,3557	0,0324
Franqueses del Vallès, les	0,3738	0,4066	0,0328
Montornès del Vallès	0,1610	0,1961	0,0351
Santa Eulàlia de Ronçana	0,0134	0,0486	0,0352
Castellet i la Gornal	0,2478	0,2901	0,0423
Dosrius	0,2182	0,2628	0,0446
Palau-Solità i Plegamans	0,1674	0,2146	0,0472
Lliçà de Vall	0,0444	0,1047	0,0603
Subirats	0,0683	0,1333	0,0650
Sant Martí Sarroca	0,1436	0,2102	0,0666
Begues	0,1066	0,1817	0,0752
Castellbisbal	0,0476	0,1233	0,0756
Llagosta, la	0,2039	0,2927	0,0888
Gelida	0,1111	0,2015	0,0905
Polinyà	0,0085	0,1072	0,0988
Sant Esteve Sesroviures	0,0055	0,1195	0,1140
Sant Vicenç de Montalt	0,0000	0,1456	0,1456

Municipis amb una població de 65 o més anys inferior als 50 residents l'any 2001

Campins
Gal·là
Granera
Santa Fe del Penedès
Tagamanent

Municipis amb una única secció censal

Avinyonet del Penedès	Puigdàlber
Aiguafreda	Relinars
Bigues i Rielles	Sant Iscle de Vallalta
Cabanyes, les	Sant Cebrià de Vallalta
Caldes d'Estrac	Sant Climent de Llobregat
Cànoves i Samalús	Sant Cugat Sesgarrigues
Canyelles	Sant Esteve de Palautordera
Castellcir	Sant Llorenç d'Hortons
Castellterçol	Sant Llorenç Savall
Castellví de la Marca	Sant Pere de Riudebitlles
Castellví de Rosanes	Sant Pere de Vilamajor
Collbató	Sant Quinti de Mediona
Fogars de Montclús	Sant Quirze Safaja
Font-rubi	Santa Maria de Martorelles
Granada, la	Santa Susanna
Gualba	Torreblanca
Mediona	Torrelles de Foix
Figaró-Montmany	Ullastrell
Montseny	Vic
Olesa de Bonesvalls	Vallgorguina
Olivella	Vallromanes
Òrrius	Vilobí del Penedès
Pacs del Penedès	Vilalba Sasserra
Pla del Penedès, el	Vilanova del Vallès
Pontons	Palma de Cervelló, la

Últims Documents de Treball publicats / Lastest published Working Papers

#	Títol / Title /	Autor / Author	Pàgines / Pages	Data / Date
028	El Procés de Segregació Social als Municipis de la Regió Metropolitana de Barcelona: la Gent Gran	Joan LÓPEZ	6	02/2007
027	El Procés de Segregació Social als Municipis de la Regió Metropolitana de Barcelona: la Població Immigrada	Joan LÓPEZ	6	02/2007
026	Indicadors de Qualitat de Vida dels Àmbits Inframunicipals de la Regió Metropolitana de Barcelona	Joan LÓPEZ	20	02/2007
025	Valoració Econòmica de les Propostes d'Actuacions per a la Millora de l'Accessibilitat a Tres Polígons Industrials de la Regió Metropolitana de Barcelona	Júlia BOSCH, Laura CAPEL & Gissel FERRARI	40	12/2006
024	Anàlisi de la Demanda de Transport a Tres Polígons Industrials de la Regió Metropolitana de Barcelona	Júlia BOSCH, Laura CAPEL & Gissel FERRARI	92	12/2006
023	Mercat de Treball: Informació Complementària per a un Millor Aprofitament de les Taules Input-Output de Catalunya	Júlia BOSCH, Lluís DÍAZ, Jaume GARCÍA & Sergi SOLANAS	31	11/2006
022	Avaluació del pes econòmic de l'esport a Catalunya: una proposta metodològica	Júlia BOSCH, Laura CAPEL, François COUGOULE, Gissel FERRARI, Jaume GARCÍA, Ferran SANCHO & Sergi SOLANAS	83	11/2006
021	Valoració de les propostes per millorar l'accessibilitat a tres polígons industrials de la Regió Metropolitana de Barcelona amb transport públic col·lectiu	Júlia BOSCH, Laura CAPEL & Gissel FERRARI	25	09/2006
020	Museo de Arte de Niemeyer: su lugar en el Paisaje Moderno de Caracas	Carola BARRIOS	20	12/2004
019	Anàlisi de l'Activitat Econòmica en Àrees Territorials Petites	Júlia BOSCH & Sergi SOLANAS	21	11/2004
018	Artificialització i Periurbanització a la Costa Brava	Xavier ABADIA, Laura AMADOR & Josep PRAT	9	11/2004
017	e-Supply Chain Management: Review, Implications and Directions for Future Research	Cristina GIMÉNEZ & Helena R. LOURENÇO	43	10/2004
016	Organización de los transportes e institucionalización de las áreas metropolitanas en Europa occidental	Rafael GIMÉNEZ i CAPDEVILA	11	07/2004
015	Location Models for Ceding Market Share and Shrinking Services	Charles REVELLE, Alan T. MURRAY & Daniel SERRA	13	05/2004
014	Logistics Integration Processes in the Food Industry	Cristina GIMÉNEZ	32	03/2004